

Metsälakien muutos - holhouksesta omavastuuseen

VT Matti Kiviniemi

Tmi Metsäläki

Pilke 360°, Mikkelä 19.10.2016

Metsälainsäädännön yhteiskunnallista taustaa

- Metsien häviämisen ehkäiseminen
 - jatkuva tavoite, melkein kaikkialla maailmassa
 - aste-eroja eri aikakausina
 - taloudellisesti saavutettavissa olevien metsien häviäminen, nollarajat
- Hallitsevien luokkien metsästyksen turvaaminen
- Mastopuut, laivanrakennuspuut
- Raudanvalmistuksen ja tervanpolton kilpailu puusta
- Tekniikan vallankumous: höyrysahat, rautatiet, merikuljetusten halpeneminen
- Hioke, sellu, myös pieniläpimittaiselle puustolle tuli arvoa
 - vaikutti poimintahakkuiden, ns. harsinnan hylkäämiseen

Metsälainsäädännön yhteiskunnallista taustaa, jatkoa

- Torpparivapautus ja asutustilat
 - metsänomistajien määrä moninkertaistui
 - metsien käytön valvonta lisääntyi
 - uusia yhteismetsiä (niitä on syntynyt myös isojaossa ja ns. knihtikontrahdeilla, ja nyttemmin "vapaaehtoisestikin")
- Poikkeusolojen energiapuu: lämmitys, veturit, häkäpöntöt
 - puun hankinnan organisointi, ostoaluejako, yhtenäiset puukauppasopimukset
- Alueluovutukset, sotakorvaukset, puun riittävyys, tehometsätalous
- Aluepolitiikka ja työllisyys
 - esim metsäojituksen lämpösummarajat ja työllisyysehtoiset työt
 - metsänparannuksessa rahoitusvyöhykkeiden tavoite oli myös varmistaa töiden toteutuminen heikomman metsänkasvun alueilla
- Ympäristötavoitteet

Mitä metsälait ovat, ja ovat olleet?

- Metsänkäytön sääntelyä kielloin ja käskyin, kuten nykyinen metsälaki, kaavoitus taikka suojelulainsäädäntö
- Mutta on, ja on ollut paljon muutakin, ja ehkä tehokkaampaa:
 - verolainsäädäntö
 - valtion rahoitus
 - vakuustalletukset
 - lakisääteinen ammattiapu
 - lakisääteinen metsäsuunnittelu, Metsään.fi
 - soft law, eli lainsäädännön ulkopuoliset normistot, pakotteet, painostuskeinot ja muut järjestelyt (esim. metsäsertifiointi)
 - mitä on esimerkiksi metsikköjen kuviointijärjestelmä?

Metsälait nyt

Suora ohjaus

- metsälaki
- laki metsätuhojen torjunnasta
- asetus juurikäävän torjunnasta
- laki metsänviljelyaineiston kaupasta
- laki puutavaran mittauksesta
- yhteismetsälaki

Kaavoitus ja suojelu

- maankäyttö- ja rakennuslaki
- luonnonsuojelulaki
- vesilaki
- erämaalaki

Taloudellinen ohjaus

- kestävän metsätalouden määrääikainen rahoituslaki
- tuloverolaki (veroedut)

Informaatio-ohjaus

- MHY-laki
- laki Suomen metsäkeskuksesta
- laki Suomen metsäkeskuksen metsätietojärjestelmästä
- laki Luonnonvarakeskuksesta

Mitä oli ns. tehometsätalous

- Kokonaisuus, joka muodostui
 - lakisääteisistä metsän leimaajista (metsänhoitoyhdistyslaki ja -maksu, metsänhoidon neuvojat)
 - vakuustalletuksista
 - verohuojennustarkastuksista
 - metsänparannusrahoituksesta
 - yksityismetsälain pakotteista ja niiden toimeenpanosta
 - valtiollisesta metsäsuunnittelusta
 - vahvoista, valtion rahoittamista metsäorganisaatioista
 - valtion metsien voimaperäisestä käytöstä ja hoidosta
- Mutta sille oli syynsä; aikanaan

Missä säädettiin tehometsätaloudesta?

- Vuoden 1966 metsähallintolain 1 §:
"Metsätalouden edistämiseksi valtakunnan metsiä on pyrittävä niin käsittelemään, että taloudellisesti edullinen, kohoava puun tuotto tulee kestävästi turvatuksi ja maan tuottokyky mahdollisuuden mukaan hyväksi käytetyksi. Niin ikään on sellaiset vajaatuottoisessa tilassa olevat maat, jotka tarkoituksenmukaisimmin voidaan käyttää metsätalouteen, pyrittävä saamaan täyteen metsän kasvuun."

Entä nyt; mitä tehometsätaloudesta on jäljellä

- Ennatysmäinen runkopuun tuotto
 - nyt on varaa keventää ja suojella
 - tai näin ainakin luulemme
- Lainsäädännöstä ei ole jäljellä paljoakaan
 - metsälaki on sallivainen, joskaan norminnäkö ei ole kadonnut. Lainsäädännöllinen tyhjiö täyttyy "aina"
 - lainsäädäntöä yksityistetään, kuten muitakin julkisia palveluita. Metsäsertifiointi on korvaamassa valtiollisen lainsäädännön.
 - metsäverotus on melko neutraalia (vrt pinta-alaverotuksen verohuojennukset ja tarkastukset)
 - veronluontoisesti rahoitettu metsänleimaus (mh-maksu) on kumottu
 - valtion rahoitus (kemera) on murenemassa
 - vahvin ohjausinstrumentti on Metsään.fi palvelu
 - yhteisöoikeuden ja kansainvälisen oikeuden metsäsääntely on vielä vähäistä

Näin pitikin käydä....?

- Olaus Petrin tuomarinohjeet 1530-luvulta:
- "Yhteisen kansan hyöty on paras laki; ja sentähden mikä havaitaan yhteiselle kansalle hyödylliseksi, se pidettäköön lakina."
- "Tuomarille ei mikään ole niin suuresti tarpeellinen kuin äly, niin että hän tietää milloin hänen on oltava lain puolesta ankara, milloin lempeä."

Miksi metsälakeja säädetään? -miksei tyydytä markkinavoimiin?

- Yksityistalouden ja kansantalouden tavoitteiden ristiriita näyttää pysyvältä
 - metsäinvestoinnin takaisinmaksuaika on pitkä
 - saako metsän uudistamisesta tai taimikonhoidosta riittävän tuoton?
 - entä metsäojituksen kunnostamisesta?
- Raakapuun kysyntä lisääntyy
- Puuntuotannon ja ympäristötavoitteiden välinen jännite on pysyvä
- Samoin puuntuotannon ja metsien virkistyskäytön välinen jännite
- Metsätuhojen riski vaatii varautumista koviinkin pakkokeinoihin
- Kansainvälistyminen, eli maailmanlaajuinen kilpailu on johtanut puun, kuten muidenkin raaka-aineiden alennusmyynteihin

Mihin metsälainsäädäntö on menossa?

- Taloudellisten kannustimien, informaatio-ohjauksen ja muiden soft law järjestelmien merkitys kasvaa
- Suora valtion rahoitus ehkä vähenee, mutta verokannusteet näyttävät lisääntyvän
- Pakottavat kiellot ja käskyt vähenevät, mutta ainakin EU vaatinee jatkossakin metsänkäytön seurantaa
 - esim EU:n puutavara-asetus ja sen täytäntöönpano
- Ympäristö- ja virkistystavoitteiden osalta pakottava sääntely voi lisääntyä
- Myös uudet ympäristöuhat, ja entisten voimistuminen voivat vaatia voimakasta sääntelyä
 - hyönteis- ja sienituhot, uudet tuholaiset ilmaston lämmittäessä?
- Lainvalvonta muuttuu omavalvonnaksi, etävalvonnaksi ja otantatarkastuksiksi pienellä otannalla
- Lainvalvontatekniikka kehittyy. Laserkeilauksella, satelliiteilla, lennokeilla ja nelikoptereilla pystytään valvomaan tarkasti ja halvalla, jos halutaan
- Lainsäädännön yksityistämisen, eli sertifiointin merkitys kasvaa. Kyse on markkinavoimista, mutta sertifiointista tullee käytännössä pakottavaa

Valtion metsätalouden roolin muutos

- sosiaalinen; kotitarvepuita, rakennuspuita, metsästystä, kalastusta
- reservimaata asutustoimintaan
- aluepoliittinen, työllisyyspoliittinen, elinkeinopoliittinen
 - aikoinaan esim koneellisen puunkorjuun rajoittaminen
 - Ylä-Lapin hakkuut
 - pienen ja keskisuuren puunjalostuksen turvaaminen (myyntiluettelot, ns tukkilistat)
 - metsäteollisuuden tasaisen puunsaannin turvaaminen?
- entistäkin enemmän ympäristöä suojeleva, jopa ennallistava
- nyt puhutaan liiketaloudellisista periaatteista
 - osakeyhtiöitä
 - valtion metsien hakkauttaminen yksinoikeudella ei ole kuitenkaan markkinataloutta, se on osa julkista taloutta
 - poliittisen ilmapiirin muutokset voivat vaikuttaa voimakkaasti

Miten selviämme Suomessa?

- Hyvin, ainakin metsätaloudessa.
- Elämme pohjoisella havumetsävyöhykkeellä. Metsien totaalinen hävittäminen on melko mahdotonta. Ajan mittaan ne uudistuvat kuitenkin.
- Raakapuumarkkinoiden kansainvälistyminen turvaa teollisuuden raakapuun saantia.
- Hakkuusäästöt mahdollistavat pahojakin virheitä metsäpolitiikassa.
- Kansalaisten varallisuuden kasvu lisää kiinnostusta metsänhoitoon. Hitaasti saatavat tuototkin kiinnostavat.
- Metsäosaaminen ja metsätietojen hallinta ovat vielä huippuluokkaa.
 - tosin kvartaalitalous tuo tähän huomattavia uhkia.
 - tutkimukseen, koulutukseen ja ammattilaisten työmotivaatioon pitäisi panostaa pitkäjänteisesti.
 - kauanko kiinalaisia kiinnostaa Suomen metsäosaaminen, esim. Kemissä?